TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. gegužės 19 d. *

Byloje C-452/09

dėl *Corte d'appello di Firenze* (Italija) 2009 m. spalio 6 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2009 m. lapkričio 18 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Tonina Enza Iaia,

Andrea Moggio,

Ugo Vassalle

prieš

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca,

Ministero dell'Economia e delle Finanze,

* Proceso kalba: italų.

Università degli studi di Pisa

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano, teisėjai J.-J. Kasel, A. Borg Barthet, E. Levits ir M. Safjan (pranešėjas),

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė A. Impellizzeri, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. gruodžio 2 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— T. E. Iaia bei A. Moggio ir U. Vassalle, atstovaujamų *avvocati* F. Frati, ir A. Castagna,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos W. Ferrante, padedamos *avvocato dello Stato* S. Varone,

— Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues ir B. Cabouat,

— Austrijos vyriausybės, atstovaujamos E. Riedl,

— Europos Komisijos, atstovaujamos E. Traversa ir S. La Pergola,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Bendrijos teisės dėl neperkelta direktyva suteikiamų teisių apsaugos išaiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp T. E. Iaia, A. Moggio ir U. Vassalle (toliau – ieškovai pagrindinėje byloje) ir *Ministero dellIstruzione, dell'Università e della Ricerca* (Švietimo, universitetų ir tyrimų ministerija), *Ministero dell'Economia e delle Finanze* (Ūkio ir finansų ministerija) (toliau – Italijos valstybė) ir *Università degli studi di Pisa* (Pizos universitetas) dėl „tinkamo atlyginimo", numatyto 1982 m. sausio 26 d. Tarybos direktyvoje 82/76/EEB, iš dalies keičiančioje Direktyvą 75/362/EEB dėl gydytojo diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai

naudotis įsisteigimo teise ir paslaugų teikimo laisve, bei Direktyvą 75/363/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių gydytojų veiklą, derinimo (OL L 43, p. 21), sumokėjimo.

Teisinis pagrindas ir ginčo aplinkybės

3 Direktyvoje 82/76, konkrečiai kalbant, jos priede „Gydytojų specialistų mokymosi visą ir ne visą dieną ypatumai“, kuriuo buvo papildyta 1975 m. birželio 16 d. Direktyva 75/363 dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių gydytojų veiklą, derinimo (OL L 167, p. 4), numatyta, kad gydytojams, visą dieną ir ne visą dieną lankantiems specializacijos kursus, visose valstybėse narėse turi būti mokamas „tinkamas atlyginimas“.

4 1987 m. liepos 7 d. Sprendime *Komisija prieš Italiją* (49/86, Rink. p. 2995) Teisingumo Teismas konstatavo, kad per nustatytą terminą neperkėlusi Direktyvos 82/76 Italijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų.

5 Po šio sprendimo Direktyva 82/76 buvo perkelta 1991 m. rugpjūčio 8 d. Įstatyminiu dekretu Nr. 257/91. Jo 8 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad jo nuostatos įsigalioja tik nuo 1991–1992 akademinių metų ir netaikomos gydytojams, kurie lankė kursus laikotarpiu, apimančiu 1983–1991 akademinius metus.

6 Kadangi Direktyvoje 82/76 numatyta pareiga mokėti tinkamą atlyginimą turėjo būti taikoma nuo 1983 m., priėmus šį dekretą kilo daug ginčų tarp gydytojų, lankiusių specializacijos kursus 1983–1991 akademiniais metais, Italijos valstybės bei kai kurių Italijos universitetų.

7 1999 m. vasario 25 d. Sprendime *Carbonari ir kt.*, (C-131/97, Rink. p. I-1103, 47 ir 48 punktai) ir 2000 m. spalio 3 d. Sprendime *Gozza ir kt.* (C-371/97, Rink. p. I-7881, 36 ir 37 punktai) Teisingumo Teismas nusprendė, kad remdamasis vien pareiga mokėti tinkamą atlyginimą gydytojams, lankantiems specializacijos kursus, nacionalinis teismas negali nustatyti, kas turi mokėti šį atlyginimą ir jo dydžio. Vis dėlto šis nacionalinis teismas, turintis taikyti nacionalinę teisę, ir, konkrečiai kalbant, įstatymo nuostatas, kurios buvo specialiai priimtos siekiant perkelti Direktyvą 82/76, turi aiškinti šią nacionalinę teisę kuo labiau atsižvelgdamas į šios direktyvos formuluotę ir į jos tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas.

8 Jeigu Direktyvoje 82/76 numatyto rezultato negalima pasiekti Sąjungos teisę atitinkančiu aiškinimu, Italijos Respublika turėjo atlyginti žalą, padarytą suinteresuotiesiems asmenis dėl to, kad per nustatytą terminą nebuvo perkelta ši direktyva. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas nurodė, kad veiksmingo priemonių, užtikrinančių tinkamą Direktyvos 82/76 perkėlimą, taikymo atgaline data iš esmės pakanka kompensuoti žalą, atsiradusią dėl vėlavimo perkelti šią direktyvą. Vis dėlto, jeigu gavėjai nustatytų papildomų nuostolių, kurių patyrė dėl to, kad laiku negalėjo pasinaudoti šia direktyva garantuojama pinigine nauda, juos taip pat reikėtų atlyginti (žr. minėtų sprendimų *Carbonari ir kt.*. 52 ir 53 punktus bei *Gozza ir kt.* 38 ir 39 punktus).

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

9 2001 m. lapkričio 23 d. ieškovai pagrindinėje byloje, gydytojai, kurie lankė specializacijos kursus prieš 1991–1992 akademinius metus, pateikė ieškinį Italijos valstybei ir Pizos universitetui, reikalaudami sumokėti sumas, kurios jiems turėjo būti sumokėtos pagal Direktyvą 82/76, arba, nepatenkinus šio reikalavimo, atlyginti žalą, atsiradusią dėl to, kad valstybė per nustatytą terminą tinkamai neperkėlė šios direktyvos.

10 *Tribunale di Firenze* atmetė jų ieškinį, nes suėjo penkerių metų senaties terminas, numatytas civilinio kodekso 2948 straipsnio 4 dalyje dėl pagrindinio reikalavimo sumokėti kompensaciją ir 2947 straipsnyje dėl papildomo prašymo atlyginti žalą.

11 Nacionalinis teismas mano, kad šis terminas pradėtas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią galima pasinaudoti suteikiama teise, t. y. nuo Įstatyminio dekreto Nr. 257/91 įsigaliojimo dienos, arba praėjus penkiolikai dienų nuo jo paskelbimo 1991 m. rugpjūčio 16 d. Nuo šios dienos ieškovai galėjo sužinoti, kas turėjo sumokėti tinkamą atlyginimą bei jo dydį ir ginčyti šio dekreto atitiktį Bendrijos teisei, kiek tai susiję su medikais, lankiusiais specializacijos kursus 1983–1991 m.

12 Ieškovai pagrindinėje byloje pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo ir prašymą taikyti išvadas, pateiktas byloje, kurioje buvo priimtas 1991 m. liepos 25 d. Sprendimas *Emmott* (C-208/90, Rink. p. I-4269). Tačiau *Corte di Appello di Firenze* manymu, vėlesnėje teismo praktikoje ribojamas prielaidos, kad dėl ieškinių pateikimo terminų pagal nacionalinę teisę ieškovas gali išvis netekti galimybės pasinaudoti iš Direktyvos 82/76 kylančiomis teisėmis, taikymas.

13 Kilus abejonių dėl šio ribojimo apimties, atsižvelgiant į tai, kad visiškas galimybės pasinaudoti teise netekimas *a priori* yra normali senaties termino pasibaigimo pasekmė, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar tai reikia vertinti kaip esminį pokytį, kuriuo gali būti nutraukiamas draudimas remtis senaties terminu, ar šiuo ribojimu tik numatytas naikinamasis terminas, kuriuo galutinai atimama galimybė net ir ateityje pasinaudoti ta teise.

14 Atsižvelgdamas į tai, jog nagrinėjant apeliacinį skundą buvo aptartas ir civilinio kodekso 2946 straipsnyje numatytas bendrasis dešimties metų senaties terminas, jei pažeista teisė nesant kaltės, *Corte di Appello di Firenz*, patikslindamas, jog šioje byloje buvo laikomasi reikalavimo, kad senaties terminai atitiktų paprastai panašiais atvejais numatytuosius Italijos teisės aktuose, nusprendė pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar nepažeidžia Bendrijos teisės tai, kad Italijos valstybė leidžia teisėtai remtis penkerių ar bendruoju dešimties metų senaties terminu, norint pasinaudoti iš Direktyvos 82/76/EEB kylančia teise, laikotarpiu prieš priimant pirmąjį įstatymą, Italijoje įgyvendinantį direktyvą, galutinai neuždrausdama remtis aptariama teise, susijusia su išmokomis, arba – alternatyviai – neuždrausdama pareikšti ieškinio dėl žalos atlyginimo?

2. Ar, atvirkščiai, nepažeidžia Bendrijos teisės tai, kad draudžiama taikyti senaties termino išimtį, nes galutinai būtų atimta galimybė remtis aptariama teise?

3. Ar nepažeidžia Bendrijos teisės tai, kad draudžiama taikyti senaties termino išimtį, kol Teisingumo Teismas nenustatys Bendrijos teisės pažeidimo (šioje byloje iki 1999 metų)?

4. Ar nepažeidžia Bendrijos teisės tai, kad bet kuriuo atveju draudžiama taikyti senaties termino išimtį, kol į nacionalinę teisę tinkamai ir visapusiškai bus perkelta direktyva, kuria pripažįstama teisė (šioje byloje taip niekada nebuvo), kaip numatyta minėtame Sprendime *Emmott*?“

Dėl prejudicinių klausimų

15 Savo klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės Teisingumo Teismo klausia, ar pagal Sąjungos teisę valstybė narė gali drausti taikyti senaties termino išimtį pasinaudojant iš direktyvos kylančia teise arba įgyvendinant teisę į žalos, kuri atsirado per nustatytą terminą jos tinkamai neperkėlus, atlyginimą ir ar prireikus tokia galimybe galima pasinaudoti tik Teisingumo Teismui konstatavus Sąjungos teisės pažeidimą.

16 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką, jei nėra atitinkamą sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės nuostatų, kiekviena valstybė narė savo nacionalinėje teisinėje sistemoje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti ieškinių, skirtų iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, procesines taisykles su sąlyga, kad, visų pirma, tokios taisyklės nebus mažiau palankios nei taikomos panašiems nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas) ir, antra, kad dėl jų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (žr. 1997 m. liepos 17 d. Sprendimo *Texaco ir Olieselskabet Danmark*, C-114/95 ir C-115/95, Rink. p. I-4263, 41 punktą; 2002 m. liepos 11 d. Sprendimo *Marks & Spencer*, C-62/00, Rink. p. I-6325, 34 punktą ir 2009 m. kovo 24 d. Sprendimo *Danske Slagterier*, C-445/06, Rink. p. I-2119, 31 punktą).

17 Dėl veiksmingumo principo Teisingumo Teismas yra pripažinęs, jog tai, kad teisinio saugumo, kuris apsaugo tiek mokesčių mokėtoją, tiek administratorių, sumetimais nustatomi protingi senaties terminai ieškiniui pareikšti, atitinka Bendrijos teisę. Iš tiesų dėl tokių senaties terminų naudojimasis Bendrijos teisėje nustatytomis teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (žr. 1997 m. liepos 17 d. Sprendimo *Haahr Petroleum*, C-90/94, Rink. p. I-4085, 48 punktą; 1997 m. gruodžio 2 d. Sprendimo *Fantask ir kt.*, C-188/95, Rink. p. I-6783, 48 punktą; 1998 m. rugsėjo

15 d. Sprendimo *Edis*, C-231/96, Rink. p. I-4951, 35 punktą ir minėto Sprendimo *Marks & Spencer* 35 punktą).

18 Kalbant apie galimybę nustatyti senaties termino pradžią, pažymėtina, jog Teisingumo Teismas nusprendė, kad kol direktyva nėra teisingai perkelta, įsipareigojimų neįvykdžiusi valstybė narė negali remtis tuo, kad privataus asmens jai pareikštas ieškinys dėl šios direktyvos nuostatomis jam suteiktų teisių apsaugos yra pateiktas per vėlai ir kad ieškinio pagal nacionalinę teisę terminas gali prasidėti tik nuo šio momento (minėto 1991 m. liepos 25 d. Sprendimo *Emmott* 23 punktas).

19 Vis dėlto vėliau Teisingumo Teismas pripažino, kad įsipareigojimų neįvykdžiusi valstybė narė gali remtis naikinamaisiais terminais bylose, nors prašymų pateikimo dieną ji dar nebuvo tinkamai perkėlusi aptariamos direktyvos, nurodydamas, kad minėtame Sprendime *Emmott* padarytos išvados buvo pateisinamos specifinėmis šios bylos aplinkybėmis, kuriomis naikinamuoju terminu buvo visiškai atimta galimybė ieškovui pagrindinėje byloje pasinaudoti teise pagal direktyvą (žr. 1993 m. spalio 27 d. Sprendimą *Steenhorst-Neerings*, C-338/91, Rink. p. I-5475; 1994 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *Johnson*, C-410/92, Rink. p. I-5483; minėto Sprendimo *Fantask ir kt.*, 50–52 punktus; 2004 m. birželio 17 d. Sprendimą *Recheio – Cash & Carry*, C-30/02, Rink. p. I-6051 ir minėto Sprendimo *Danske Slagterier* 53–56 punktus).

20 Byloje, kurioje buvo priimtas minėtas Sprendimas *Emmott*, dėl nacionalinių valdžios institucijų elgesio iš tiesų buvo kliudoma ieškovui pagrindinėje byloje pasinaudoti aptariama direktyva suteiktomis teisėmis (10–14 punktai, šiuo klausimu taip pat žr. minėtų sprendimų *Steenhorst-Neerings* 20 punktą ir *Johnson* 27 punktą).

21 Iš to matyti, kad pagal Sąjungos teisę draudžiama nacionalinės valdžios institucijoms remtis protingo senaties termino pasibaigimu tik jeigu dėl jų elgesio buvo pavėluota pateikti prašymą, taip atimant iš ieškovo pagrindinėje byloje galimybę pasinaudoti

teisėmis pagal Sąjungos direktyvą nacionaliniuose teismuose (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Edis* 48 punktą ir 1998 m. lapkričio 17 d. Sprendimo *Aprile*, C-228/96, Rink. p. I-7141, 43 punktą; taip pat pagal analogiją žr. 2003 m. vasario 27 d. Sprendimo *Santex*, C-327/00, Rink. p. I-1877, 57–61 punktus ir 2010 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Barth*, C-542/08, Rink. p. I-3189, 33–36 punktus).

22 Taip pat reikia nurodyti, jog pagal nusistovėjusią teismo praktiką tai, kad Teisingumo Teismas gali konstatuoti Sąjungos teisės pažeidimą, iš esmės neturi poveikio senaties termino eigos pradžiai (šiuo klausimu žr. minėtų sprendimų *Edis*, 20 punktą; *Recheio – Cash & Carry* 23 punktą ir *Danske Slagterier* 36–39 punktus).

23 Tai taikytina juo labiau tada, kai, kaip ir šioje pagrindinėje byloje, Sąjungos teisės pažeidimas nekelia jokių abejonių. Tokiu atveju iš tiesų nebūtina teismui konstatuoti šio pažeidimo, kad suinteresuotieji asmenys galėtų žinoti visas savo teises. Taigi dėl to, kad senaties termino eiga prasideda prieš minėtą konstatavimą, iš Sąjungos teisės kylančių teisių apsauga netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga.

24 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti taip, kad Sąjungos teisė nedraudžia valstybei narei remtis protingo senaties termino pasibaigimu privačiam asmeniui pareiškus ieškinį dėl direktyva suteiktų teisių apsaugos, net jei ji jos tinkamai neperkėlė, su sąlyga, kad ne dėl jos elgesio buvo pavėluota pateikti ieškinį. Tai, kad Teisingumo Teismas konstatuoja Sąjungos teisės pažeidimą, iš esmės neturi poveikio senaties termino eigos pradžiai, kai toks pažeidimas nekelia jokių abejonių.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

25 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

Sąjungos teisę reikia aiškinti taip, kad ja nedraudžiama valstybei narei remtis protingo senaties termino pasibaigimu privačiam asmeniui pareiškus ieškinį dėl direktyva suteiktų teisių apsaugos, net jei ji jos tinkamai neperkėlė, su sąlyga, kad ne dėl jos elgesio buvo pavėluota pateikti ieškinį. Tai, kad Teisingumo Teismas konstatuoja Sąjungos teisės pažeidimą, iš esmės neturi poveikio senaties termino eigos pradžiai, kai toks pažeidimas nekelia jokių abejonių.

Parašai.